

Historiantutkimuksen ajankohtaisuus

■ Juhlavuodet tuovat historiantutkimukselle ajankohtaisuutta. Samalla ne määrittävät tutkijoiden ja julkisuuden suhdetta. Vuonna 2006 kysyntää riittää etenkin Snellman-tutkijoilla, eduskuntatutkijoilla ja naisten poliittisten oikeuksien historian tuntijoilla. Yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden ja yksikamarisen eduskunnan satavuotisjuhlinta tuottaa 12-osaisen kirjasarjan, Snellmanin kootut teokset ovat ilmestyneet ja elämäkertoja on tulossa. Merkkivuosia riittää joka lähtöön. Lenin-museon perustamisesta on 60 vuotta, yleislakosta 50 vuotta ja Wolfgang Amadeus Mozartin syntymästä 250 vuotta. Juhlavuodet nostavat koko ajan esiin tuulahduksia menneisyydestä ja tekevät sitä tutuksi. Lukevaa yleisöä muistutetaan merkkipuosista, toimittajat saavat niistä näppärästi jutunaiheita ja tutkijat voivat tuoda asiantuntemustaan kaikkien käyttöön.

Juhlavuodet voivat myös kaventaa historiakuvaa. Pahimmillaan ne alistavat historiantutkimuksen julkisuuden päiväperhoksi. Kun suurlakosta oli kulunut sata vuotta ja yksi päivä, kansallinen voimannäyttö ja ensimmäinen suuri joukkoesiintyminen eivät enää olleetkaan kiinnostavia. Kansanvallan historiassa ajankohtaisiksi aiheiksi muuttuivat äänioikeushistorian seuraavat vaiheet. Kun yksikamarinen eduskunta ensi

vuonna täyttää sata vuotta, kiinnostavia ja ajankohtaisia kysymyksiä eivät ehkä enää olekaan sen syntyyn johtaneet tekijät vaan uutisnälkäisten toimitusten määrittelemät uudet kysymykset. Sitten kansanvallan historia voidaan laittaa odottamaan seuraavaa merkkivuottaan. Välillä voidaan kiinnittää huomiota vaikka sisällissodan 90-vuotisjuhliaan, talvisodan syttymisen 70-vuotismuistoon ja Suomen sodan 200-vuotisrientoihin.

On hyvä, että menneisyydestä nostetaan esiin muistamisen arvoisia asioita. Silti on hyvä huomata, että juhluvuodet eivät ole omalakisista ja luonnonvoimaisista tapahtumista, vaan ne ovat tietoisesta toiminnasta tulosta. Sillä on väliä, mitä juhlitaan ja mitä unohdetaan. Myös sillä on väliä, miten erilaisia asioita, tapahtumia ja henkilöitä muistetaan. Suurmiehiä pitää silittää sekä myötä- että vastakarvaan. Naisten saavutukset on syytä muistaa, eikä ole aihetta vähätellä myöskään pieniä, aikalaisten silmissä vaatimatonta näyttäneitä tekoja tai prosesseja, joilla voi olla yllättävääkin historiallista kantavuutta.

Historiantutkimus saa usein konkreettista hyötyä merkkipuosista, kun perustetaan suuria tutkimushankkeita. Olisi kuitenkin kovin ongelmallista, jos tutkimus kietoutuisi juhluvuosien silkkilankoihin. Kaikista asiois-

ta ei väkisin tarvitse virittää juhluvuositeemoja, sillä aiheet voivat muutenkin olla tutkimisen arvoisia. Keskiajan tutkimuksessa esimerkiksi sukupuolelle kanonisaatioprosesseissa annetut merkitykset voidaan tietysti kytkeä johonkin tiettyyn henkilöön ja merkkivuoteen, mutta historiallisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä aihe on merkittävä ilman juhluvuoden pakkopaitaakin. Tutkimusaiheiden merkittävyys ja kiinnostavuus kumpuavat paljosta muustakin kuin merkkivuosista – merkkivuosia lainkaan halveksimatta. Historiantutkimus ja historiankirjoitus hyödyntävät menneisyyttä tietoisesti. Historiantutkijat voivat reippain mielin ottaa osaa juhluvuosihumuihin, mutta he voivat yhtä reippain mielin esittää kritiikkiä, jos juhlinta on vailla perusteita tai kovin vinoa.

Kaiken lisäksi ajankohtaiset kysymykset syntyvät ja kuolevat joskus hyvinkin nopeasti. Historiantutkimuksen vahvuutena on tietty hitaus: asioiden perusteellinen tutkiminen on hidasta – siksi tunnollinen tutkija ei aina pysty tyydyttämään nopeita vastauksia odottavien toimittajien tiedonjanoa. Yksi ajankohtaisuuden kestoteemoista näyttäisi tällä hetkellä liittyvän kulttuuriseen ja uskonnolliseen ymmärrykseen, vuorovaikutukseen ja sietämiseen. Käytän tietoisesti sanaa sietäminen, koska ”suvaitsevaisuus” tai ”suvaitseminen” ovat lähtökohtaisesti hierarkkisia käsitteitä. Jos suvaitsen, olen ylempi, joka sallin toisen olla jotain muuta, mutta jos siedän, olen omine puutteineni samalla viivalla toisen kanssa. Historiantutkijat voivat omalla verkkaisella, perusteellisella tavallaan tehdä muistamisen

arvoisiksi tilanteita ja prosesseja, joista nykypäivän lukijat saavat eväitä sietämiseen ja vuorovaikutuksen lisäämiseen. Jos tutkijat pystyvät tekemään ymmärrettäväksi, miksi jotkut loukkaantuvat, tutkijat ovat tehneet merkittävää työtä.

*

Tämä *Historiallisen Aikakauskirjan* numero liikkuu juhluvuosien kentässä. Halusimme nostaa Johan Vilhelm Snellmanin vuoden ensimmäisen numeron yhdeksi teemaksi, koska häntä voi pitää kansakunnan käsitkirjoittajana, joka muokkasi myös suomalaista sukupuolijärjestystä. Snellman-juhluvuoden teemaksi valittu sivistys on Pisamittauksiin perustuvassa kansainvälistyvässä koulutustaloudessa edelleenkin erittäin ajankohtainen kysymys. Marja Jalavan ja Raimo Savolaisen artikkelit lähestyvät 200-vuotisjuhliiaan viettävää miestä kahdesta eri näkökulmasta, joiden ristivalotuksessa syntyy kiinnostava, ajatuksia herättävä kokonaisuus.

Numeron muut teemat eivät suoranaisesti keskity historian merkkivuosiin, mutta ne liittyvät keskusteluun merkittävydestä ja historiantutkimuksen ajankohtaisuudesta. Irma Sulkusen pohdinta historian totuudellisuudesta muun muassa näyttää, miten joistakin asioista ja henkilöistä on tietoisesti tehty merkittäviä. Hän muistuttaa, että myös historiantutkimus saattaa huomaamattaan uusintaa tiettyyn tarkoitukseen tuotettuja uskomusjärjestelmiä. Samalla hän korostaa unohdettuja jäsennostapoja, joita historiantutkimus voi nostaa näkyviin ja tarjota aineksiksi tulevaisuuden rakentamiseen.

Yksi tämän numeron osateema käsittelee suomalaisia vapaaehtoisia sotilaita. Jussi Jalonen kirjoittaa suomalaisista vapaaehtoisista buurisodassa vuosina 1899–1902 ja Tuomas Hoppu arvioi suomalaisten lojalisuutta Venäjää kohtaan ensimmäisessä maailmansodassa. Jalosen artikkeli pohjoismaisista Magersfonteinin miehistä tuo esiin juhluvuosien monikerroksisuuden ja havainnollistaa, miten jostakin asiasta on välillä sopivaa vaieta ja välillä on kovin tärkeää muistaa ja juhlia. Muistamiset ja vaikenemiset eivät ole viattomia asioita. Kun juhlimme jotakin, teemme valintoja; kun jätämme juhlimatta, teemme yhtä lailla valintoja. Buurisodan esimerkki osoittaa kiinnostavasti, mitä vivahteita saman asian muistaminen voi eri yhteyksissä saada.

*

Historiallisen Aikakauskirjan omassa historiassa kääntyi tämän vuoden alussa uusi lehti, kun päätoimittaja vaihtui. Uutena päätoimittajana haluan jatkaa edeltäjäni Juha Sihvolan raikasta, ajankohtaisiin kysymyksiin tarttuvaa linjaa. Tavoitteenani on, että *Historiallinen Aikakauskirja* on edelleenkin historia-alan johtava suomenkielinen aika-

kauskirja, joka julkaisee tieteellisesti korkeatasoisia, hyvin kirjoitettuja artikkeleita. Kirja-arvosteluja on tarkoitus lisätä, koska tieteelliset tutkimukset hautautuvat helposti muiden julkaisujen jalkoihin. Pyrkimyksenä on tehdä vireästi keskustelevaa, moniäänistä lehteä, jossa historiantutkimuksen eri suuntaukset ja näkökulmat pääsevät esiin. Toivon, että tänäkin vuonna lehden palstoilla keskustellaan ajankohtaisista tutkimuskysymyksistä tavalla, joka on lukijakunnalle antoisa ja synnyttää uusia ajatuksia.

Historiallista Aikakauskirjaa toimittavat kanssani yliassistentti Tiina Kinnunen Joensuu yliopistosta, dosentti Marko Lamberg Jyväskylän yliopistosta, dosentti Kimmo Rentola Helsingin yliopistosta ja tohtori Marko Tikka Tampereen yliopistosta sekä toimitussihteeri Veikko Kallio. Haluamme tehdä hyviä aikakauskirjoja ja otamme mielellämme vastaan sekä julkaistavaksi tarjottavia tekstejä että kommentteja tähänastisista numeroista.

Hyviä juhluvuosia ja antoisia lukuhetkiä kaikille lukijoille.

Pirjo Markkola
pirjo.markkola@uta.fi